

Averroës*

Sinds 1974 zijn ongeveer 65.000 vrouwen en kinderen van buitenlandse arbeiders naar Nederland gekomen om zich bij hun mannen en vaders te voegen. Deze vrouwen uit de landen rond de Middellandse Zee zijn hier nog slechter af dan hun mannen. Ze zijn hier totaal geïsoleerd, zonder de vertrouwde banden met zussen, moeder, tantes, wonen ze in een vreemd land waarvan ze de taal niet spreken, de gewoontes niet kennen en waar ze bovendien door hun echtgenoot, hun geloof en hun cultuur ervan afgehouden worden om daar enige verandering in aan te brengen. Vaak zitten ze letterlijk opgesloten.

Iemand vertelde me dat ze op een trap woont tegenover een Marokkaans gezin. Regelmatig wanneer ze thuis komt of weggaat hoort ze de brievenbus kleppen en ziet dan door de brievenbus twee donkere ogen die contact met haar zoeken. De vrouw achter de brievenbus lacht wat, zij zegt wat terug. Daarmee houdt het op. Ze spreken elkaars taal niet en zullen daar voorlopig ook de kans niet toe krijgen. De Marokkaanse zit opgesloten in huis, geheel voor en dienstbaar aan haar echtgenoot.

Het leven van deze vrouwen is voor ons grotendeels onzichtbaar. De officiële hulpverlening heeft nog niet veel vat op ze kunnen krijgen. Wat er met deze vrouwen gaat gebeuren wanneer ze toch in de handen van het hulpverleningsapparaat vallen, kunnen we misschien aflezen aan wat er nu met Nederlandse vrouwen gebeurt die met een buitenlander getrouwd zijn en hulp zoeken bij de Stichting Averroës.

In een artikel van Wiesje Bovenkerk-Teering (1), psychologe bij de Averroësstichting, staat een waslijst van problemen waar deze vrouwen mee te maken hebben en waarvoor ze hulp zoeken.

De vrijheidsbeperking. Vrouwen worden geacht niet (of zo min mogelijk) alleen het huis te verlaten; zij mogen geen andere mannen in haar huis toelaten wanneer zij alleen is.

De man bespioneert zijn vrouw voor haar gevoel veelvuldig en probeert met bizarre grapjes over de herkomst van haar kinderen de reactie van zijn vrouw te toetsen.

Het geslagen worden. Nederlandse vrouwen klagen erover dat zij eens in de zoveel tijd geslagen worden. Enige aanleiding hiertoe is in de ogen van deze vrouwen veelal niet aanwezig. Voor de man is dit een acceptabele wijze van 'opvoeden' omdat de vrouw deze immers constant behoeft.

Wantrouwen, van de man over relaties tot andere mannen. De man gaat ervan uit dat zijn vrouw, gezien haar vrouwelijke aard, voortdurend uit is op overspel. Op haar kleding wordt scherp gelet, zij mag niet te bloot of provocerend gekleed gaan. De geringe intimiteit tussen huwelijkspartners. In onze cultuur worden man en vrouw geacht lief en leed met elkaar te delen. Een nederlandse vrouw kan met haar mediterrane man niet over haar problemen praten, omgekeerd praat hij met haar

---

* Overgenomen uit *Vrouwen over hulp bij ziekte en problemen*

niet over zijn werk. Als in het gezin belangrijke beslissingen moeten worden genomen wordt de vrouw daar niet in gekend.

Het niet in ogen huilen of verdriet tonen. Intimiteit bestaat weinig tussen huwelijkspartners, maar eerder tussen sexegenoten. De vrouw kan haar verdriet niet tonen, haar man heeft niet geleerd om daarop te reageren en raakt snel geïrriteerd en ontvlucht haar in zulke gevallen.

Het moeten tonen van respect. De man verwacht dat zijn vrouw hem voortdurend respectvol bejegt. Hij eist dat zij voor hem rent en vliegt en zijn opdrachten zonder tegenspraak uitvoert. Zo kan hij om een glas water vragen en als ze hem dit brengt zeggen dat het glas niet goed is en zeggen dat ze hem nieuw moet brengen.

Het niet ziek mogen zijn. In de landen van herkomst van de man helpen de vrouwen elkaar onderling bij ziekte, mannen worden door hun moeder, zuster of tante verzorgd. In de nederlandse situatie is daartoe de mogelijkheid niet aanwezig en er wordt dan ook niet op gerekend dat zij ziek wordt, althans niet 'merkbaar' ziek wordt. Is dit toch het geval, dan zal hij haar dit uiterst kwalijk nemen.

Onvoorspelbaarheid van de man. De plotselinge veranderingen in de houding van de man na het huwelijk. Vele vrouwen vertellen ons, dat haar man zich voor het huwelijk als een engel gedroeg, dat hij 'de grond kuste waarop ik liep'. Op de dag van het huwelijk veranderde zijn gedrag op slag, sterke rolsegregatie ging in.

Mannen zoeken vriendschap bij mannen, vrouwen bij vrouwen. De vrienden van de man nemen een belangrijker plaats in zijn leven in dan zijn vrouw, dit geldt zeker voor de eerste tijd van hun huwelijk.

Zij is vaak alleen thuis, van knusheid en gezelligheid komt weinig terecht. Als haar man thuis is, is hij vaak vergezeld door vrienden. Als hij elders is geweest heeft hij daar soms te veel gedronken en dat geeft weer aanleiding tot spanning en slaag, vooral wanneer de vrouw vindt dat de man 'laat' is.

Dat seksualiteit anders wordt opgevat in de mediterrane cultuur dan in de westerse wereld zoals beschreven is in 'Sexualiteit en verliefdheid bij marokkaanse jongens en meisjes' (A.Eppink, juli 1976) komt ook uit onze analyse naar voren.

De volgende problemen voor de nederlandse vrouw doen zich voor: de mediterrane man vindt dat zijn vrouw te allen tijde bereid moet zijn met hem naar bed te gaan. Dit is een van haar plichten. Bovendien gaat hij er vanuit dat zij niets liever wil.

De vrouwen klagen vaak, dat hun mannen na een ruzie met hen naar bed willen zonder dat de sfeer daarna beter wordt. Zij voelen zich misbruikt.

De seksuele relaties die hun mannen soms hebben met andere mannen (of hebben gehad) vervult de vrouwen met afkeer, terwijl het voor de man een geheel andere gevoelswaarde heeft. (Dit punt verschilt echter per mediterrane subcultuur).

Voor Averroës is het geen kwestie van grove vrouwenonderdrukking maar het gevolg van verschillen in gezinsmoraal en 'kultuuropvatting', verschillen die in het gezin opgelost moeten worden. En daarnaast vindt de Stichting dat ondanks de hierboven genoemde problemen de rol van deze vrouwen niet onderdanig hoeft te zijn. Wanneer vrouwen zich goed gedragen delen ze binnenshuis de lakens uit. Want dat is haar terrein en alles buitenshuis is het terrein van de man.

Maar hoe kun je je boodschappen doen als je niet alleen naar buiten mag? Hoe kun je de loodgieter bellen als je geen andere mannen in huis mag ontvangen. Hoe kan

het huishouden jouw terrein zijn waar je de lakens uitdeelt als je regelmatig mishandeld wordt?

Voor deze vrouwen blijft helemaal niets over dan zich volkomen aanpassen aan hun man en hem in alles gelijk geven.

Het is ook niet de bedoeling van A verroès om in de eerste plaats vrouwen te helpen, nee, het gezin staat voorop en men vindt dat men zich daarbij het beste kan richten op het (wan)gedrag van de vrouw.

Een van de redenen daarvoor is dat: 'Aanpassing en flexibiliteit meer deel uitmaken van het Noord-europese dan van het mediterrane cultuurpatroon'. (Met mediterrane wordt bedoeld: landen rond de Middellandse Zee). Hier zit volgens mij de adder onder het gras: in werkelijkheid gaat het er natuurlijk omdat vrouwen gewoon aanpasbaarder zijn dan mannen. Ook waar het om Nederlandse vrouwen en mannen gaat, worden vrouwen aangepast aan onze mannelijke cultuur, aan de rol van goede echtgenote en moeder. Hulpverleners kunnen zich eenvoudig niets anders voorstellen.

Die hulp aan vrouwen verloopt als volgt:

In de eerste plaats moet de man z'n vrouw toestemming geven om mee te doen aan de groepstraining voor vrouwen. En dat is een heel probleem. Veel mannen willen liever niet hebben dat de vuile was buiten gehangen wordt.

In het gesprek tussen de man, de vrouwen de hulpverlener, moet de hulpverlener dit voor elkaar krijgen. En dat gebeurt heel slim: 'De man zal geneigd zijn te denken dat de hulpverlener achter zijn rug om de vrouw zal opstoken tot in zijn ogen nog slechter (lees: assertiever) gedrag. De hulpverlener moet de man duidelijk kunnen maken dat hij niet de intentie heeft te gaan stoken, maar juist mee wil werken aan de 'opvoeding' van de vrouw. Zodra de man bemerkt dat de hulpverlener hem begrijpt zal hij over het algemeen toestemmen in de deelname van de vrouw aan een trainingsgroep, waar immers getracht zal worden haar datzelfde begrip bij te brengen' (2).

Wanneer een vrouw voor zichzelf komt en geen toestemming van haar man krijgt, wil Averroès haar niet helpen. De vrouw handelt dan immers achter zijn rug om en als hij dat weet zal hij het haar nog lastiger maken dan hij al doet. Er wordt in zulke gevallen alsnog contact met de man gezocht en geprobeerd met beiden te praten.

'De maatschappelijk werker zal de man allereerst de eer moeten geven die hem toekomt en dat kan bijvoorbeeld als volgt gebeuren. Omdat de moeilijkheden door de vrouw gesignaleerd zijn zal zij waarschijnlijk beginnen op de bekende nederlandse wijze haar klachten naar voren te brengen. De maatschappelijk werker zal haar zo spoedig mogelijk moeten onderbreken en haar echtgenoot vragen hoe hij deze dingen ziet. Hoe moeilijk het gesprek ook verloopt, steeds zal men de vrouw min of meer het zwijgen moeten opleggen of haar negeren om de man duidelijk te maken dat voor de hulpverlener vanzelfsprekend de mening van de man het belangrijkste is.

Tegelijk moet de hulpverlener er voor zorgen niet het vertrouwen van de vrouw te verliezen en door laten schemeren dat haar beurt nog wel komt.'

Goed dan zit je eindelijk in een groepstraining en je denkt: 'Nou is het mijn beurt.' Maar niks hoor: de eerste trainingen worden gewijd aan de cultuur van de

man. Daar moeten vrouwen begrip voor krijgen. Ze leren daar hoe die man opgevoed is, hoe het in die landen toegaat en wat de rol van de man en die van de vrouw daar is. Hoe de vrouw zich moet schikken naar haar man en zijn familie. En daarna wordt haar geleerd dat zij zich ook maar beter aan hem kan aanpassen.

B.v.: In veel van deze landen is het normaal dat vrouwen uren in de keuken bezig zijn om eten te koken. Je man kan het niet hebben dat het koken van de hollandsse pot hooguit een uur kost. Advies van Averroës: 'Ga 's middags naar de keuken, neem een boekje mee, ga lekker zitten lezen en kook daarna in een kwartier het eten.'

Nog een voorbeeld: Wanneer de man weinig waardering krijgt op het werk, wordt z'n eer aangetast. Averroës zegt dan: 'In zulke gevallen eist hij als compensatie extra respect van zijn vrouw thuis. Zij doet er goed aan hem dit te schenken en daarmee zijn frustraties op te vangen'.

Vrouwen die dit te horen krijgen worden vaak vreselijk woedend. Ik kan me dat goed voorstellen. In de gesprekken met hun man mochten ze hun mond niet open doen, er werd gesuggereerd dat hun beurt nog wel kwam en nu wordt hen geleerd dat ze maar beter kunnen doen wat hij zegt, want dan wordt hij misschien minder vaak kwaad.

Die kwaadheid merkt Averroës ook wel en ze zeggen hierover: "Als zij bij de Stichting komt merkt zij dat haar verzet wel begrepen wordt, nochtans trachten wij haar te bewegen dit verzet op te geven en dat is niet gemakkelijk te verkroppen. In het begin komen dan ook veel opmerkingen: 'je raakt jezelf kwijt', 'waar blijf je zelf? !, 'waarom; passen zij zich niet aan?' " 'je hebt geen privé-leven meer',! 'je moet jezelf prijsgeven'. Eerst na een aantal zittingen blijkt dit een 'reculer pour mieux sauter' (je terugtrekken om beter te springen); door zich aanvankelijk prijs te geven, verkrijgt men op langere duur zijn vrijheid grotendeels terug."

Precies: *zijn* vrijheid. Want als het allemaal lukt zal haar man een makkie aan haar hebben. Averroës heeft dan beter op haar ingewerkt dan hij zelf zou kunnen, haar beter en subtieler onderdrukt dan hem ooit zou lukken.

En zo worden de problemen waarmee het begon, n.l. het halen van legers gastarbeiders naar ons land, die hier het vuile en slecht betaalde werk moeten doen, uiteindelijk afgewenteld op vrouwen aan wie geleerd wordt die ellende steeds weer op te vangen.

1. Wiesje Bovenkerk-Teering. *Groepstrainingen voor Nederlandse vrouwen van mediterrane buitenlanders*. TMW. Tijdschrift voor maatschappijvraagstukken en welzijnswerk, sept. '77. Samson
2. Joanneke Renardel de Lavalette-Meyer. *Huwelijken tussen buitenlanders en Nederlandse vrouwen*. TMW. sept. '77. Samson.